

УДК 911.3:796.5

**АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ
РЕКРЕАЦІЙНО-ГОТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ
БОЛГАРСЬКОГО КУОРТУ НЕСЕБР**

О. Бордун, М. Рутинський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Розглянуто історичні, рекреаційно-географічні й економічно-господарські чинники формування й розвитку рекреаційно-готельного комплексу болгарського курорту Несебр. Визначено пріоритети, схарактеризовано рівень рекреаційного сервісу курорту.

Ключові слова: рекреаційно-готельний комплекс, курорт, рекреаційний сервіс.

Причорноморські курорти Болгарії після переходу економіки цієї країни на ринкові умови господарювання зазнають динамічного зростання й інфраструктурної розбудови. Передусім, ідеться про готельне господарство курортних міст і містечок чорноморського узбережжя. Завдяки цьому причорноморські курорти створюють вагомую конкуренцію для курортів адриатичного, егейського й середземноморського узбережжя.

Актуальність рекреаційного аналізу сучасних тенденцій розвитку визнаного курортного центру Причорноморського регіону – м. Несебр – незаперечна з огляду на той досвід і позитивні реалії, що їх набули болгарські курорти в сфері рекреаційного обслуговування населення на рівні міжнародних стандартів.

Якщо згадати минуле і зіставити етапи й особливості розвитку найпопулярніших курортів Болгарії й України, то можна виявити багато спільного. Однак нині болгарські готельні комплекси за критеріями рекреаційного сервісу випереджають українські. Тому український споживач вибирає іноземні курорти, витрачаючи там свої заощадження, і залишає без прибутку вітчизняні готелі. Ми мали на меті проаналізувати передумови створення такої несприятливої ситуації для нашої кримської курортної сфери й акцентувати увагу на головних конкурентних перевагах болгарського рекреаційно-готельного сервісу.

Проблеми розвитку рекреаційно-відпочинкового комплексу приморських курортів розглядало багато сучасних дослідників-курортологів. Серед останніх теоретико-методологічних напрацювань у цьому напрямі треба назвати фундаментальні праці Д.В. Ніколаєнка, Ю.Д. Дмитрієвського, Я. Варжицької та інших учених [3, 4, 7, 9, 10]. Засадничі принципи сталого розвитку економіки відкритого типу та її туристично-готельної галузі, зокрема, розглянуті у працях С.І. Байлика, Н.М. Кузнецова, С.І. Василюї й ін. [1, 2, 5, 8]. Чимало країнознавчих праць, як от [4, 6, 7, 10], присвячені аналізу рекреаційно-курортного потенціалу Болгарії та її курортної столиці – Несебра.

Зрештою, чимало первинного фактологічного матеріалу про рекреаційно-готельний комплекс м. Несебра є на шпальтах офіційного державного сайту про туризм у Болгарії [11].

Рекреаційна оцінка сучасних реалій розвитку найвідомішого курортного центру Західного Причорномор'я ґрунтується на вивченні історичних особливостей і тенденцій розвитку цього курорту.

Несебр – це місто-музей, розташоване на скельному півострові завширшки 300 м, що видається вглиб Чорного моря на 850 м відносно лінії узбережжя. На цьому маленькому клаптику землі знайдено підтвердження давнього існування людини. Залишки фракійської пристані і кам'яний якір, знайдені під час підводних археологічних розкопок, свідчать про заселеність цих місць ще до нашої ери. У VI ст. до н.е. було засновано фракійське місто, яке швидко розвивалося і мало ім'я Месембрія. Завдяки торгівлі місто розрослося, з'явилися укріплення і дві нові пристані. Під час римського панування місто продовжувало самостійний розвиток доти, доки разом з усім Балканським півостровом не перейшло під владу Візантії. У візантійську епоху воно підтримувало тісні зв'язки з Константинополем і стало єпископською резиденцією. У цю історичну добу побудовано бані, церкви-базиліки та фортечні стіни з вежами старого Несебра.

На початку IX ст. містом заволодів хан Крум, який перейменував його у Несебр. У середині XIV ст. Болгарське царство вступило в період найбурхливішого економічного, політичного і культурного розвитку. За той час у Несебрі побудовано понад 40 церков. Під час турецького поневолення місто пережило період занепаду, щоб потім знову піднятися в роки національного відродження (XVIII–XIX ст.).

Сучасний Несебр – одне з найбільше відвідуваних міст болгарського Причорномор'я. Дорога в місто веде по вузькій морській косі. Біля в'їзду в Несебр гостей зустрічає один з символів міста – старий почорнілий від часу млин, а далі – серед руїн античної церкви – літній болгарин, який виграє на волинці. Можна годинами блукати вулицями цього старожитнього міста-музею, розглядаючи виставлені на продаж вироби місцевих ремісників і майстрів, відпочиваючи в маленьких кав'ярнях і ресторанчиках. Мальовничі будинки Несебра, вузькі вулички й історичні пам'ятки не залишають нікого з туристів байдужим.

Серед чільних атракцій курорту виділяються базиліка-митрополія V–VI ст., середньовічні церкви Св. Стефана або Нова Митрополія, Св. Іоанна Хрестителя, Пантократор, Св. Івана, Св. Архангелів Михаїла і Гавриїла, Св. Параскеви, Св. Богородиці тощо. Православна церква Св. Богородиці – один з найвідоміших центрів християнського паломництва на Балканах. Вона відома чудотворною іконою. Кожного року напередодні свята Пресвятої Діви Марії в серпні вірні проводять у цій церкві всю ніч у молитвах з надією на зцілення.

Влада Несебра запровадила низку пільг для розбудови модерного рекреаційно-готельного комплексу. Створено першокласні умови для проживання туристів різного соціального та майнового стану. Рекреанти переважно оселяються в старовинних будинках минулих століть, які мають усі сучасні вигоди. Ці будинки відрізняються багатими зовнішніми прикрасами: поєднанням білого каменю з червоною цеглою.

Несебр сьогодні – це два міста: Нове і Старе. Їхнє сусідство лише підсилює рекреаційний потенціал модерного курортного полісу Західного Причорномор'я поряд з визначною історичною спадщиною міста античної та середньовічної епох. Саме у Несебра історія і традиції оптимально співіснують з сучасністю. Проте держава досить жорстко контролює будь-яку забудову в старій частині міста. Адже стара частина Несебра з 1983 р. перебуває під захистом ЮНЕСКО і введена до Списку світової історико-культурної спадщини.

Пляжна смуга м. Несебр простягається на 378 км, тоді як саме місто займає 423 км² з населенням близько 21 тис. осіб. Фактично, найліпші пляжі є в новій частині міста, де й розташовані сучасні рекреаційно-готельні комплекси. Їх налічують понад 20. Серед них, зокрема, такі відомі, як: “Alexandroff Plaza” (*****), “Arsena” (****), “Marina Palace” (****), “Gerdjika” (****), “Arsenal” (***), “Panorama” (**), “Estrea” (**), “Zlaten klas” (**), “Korten” (**).

Проте, окрім великих готельних комплексів у Несебрі є величезна кількість приватних котеджів, умови проживання в яких нічим не поступаються готелям, а подекуди й ліпші, це, зокрема, “Atlantik”, “Ancho cottege”, “Gloria cottage”, “Emily cottege”, “Sophie cottege” та ін.

Будівництво готелів Несебра розпочалось у 1950-ті роки. Найстарішими готелями міста є “Panorama” та “Котва”, збудовані ще за керівництва першої туристичної структури Болгарії – організації “Балкани”, що була створена 1937 р. А 1969 р. такі туристичні організації країни, як “Батьківщина” і “Балкантур”, об’єдналися та започаткували принцип безвалютного обміну, розвиваючи міжнародний в’їзний туризм і даючи поштовх розвитку туризму в Болгарії. З 1973 р. почалася нова ера в розвитку готельної інфраструктури курортів Західного Причорномор’я. Розпочало діяльність спеціальне державне управління “Комітет відпочинку і туризму”. З його появою зроблено такі кроки в розбудові приморської рекреаційної сфери країни:

- ✓ нарощено темпи будівництва готелів з урахуванням міжнародних архітектурно-планувальних вимог до рекреаційно-курортних центрів (resort hotels);
- ✓ запроваджено постійну участь болгарського туристичного продукту в міжнародних виставках та інших заходах з інформаційного просування національного рекреаційного туристичного продукту;
- ✓ розпочато пошук нових та розширено взаємовигідні засади співпраці з традиційними партнерами. (Один з таких партнерів до 1990 р. було радянське об’єднання “Інтурист”, а з 1991 р. – виокремлені з нього туристичні організації України, Росії, Білорусі).

Завдяки своєчасній модернізації у 1980-ті роки рекреаційно-готельний комплекс м. Несебр наблизився до рівня світових стандартів. Нова активізація інвестиційно-будівельних робіт з модерізації й розширення курортної сфери болгарських курортів простежується й сьогодні.

З другої половини 1990-х років на курорти болгарського Причорномор’я прибув інвестор з країн Євросоюзу. Це дало новий поштовх для розбудови рекреаційного потенціалу історичної курортної столиці Болгарії – м. Несебра. Нині активно будують нові готелі, реконструюють старі, щорічно в місті закладають нові будівельні майданчики під відпочинкові, розважальні й нічліжні центри для європейських туристів. Зазначимо, що Болгарія загалом славиться досить м’яким поєднанням якості–ціна, яке приваблює сюди туристів не лише з пострадянських теренів, а й з держав Центральної і Західної Європи (Польщі, Німеччини, Данії, Швеції, Чехії, Словаччини, Сербії, Угорщини, Румунії).

Уявлення про вимоги до кваліфікаційного рівня й штату персоналу сучасних болгарських курортних готелів дає таблиця.

Вагомим позитивним аспектом для розвитку туризму в Несебрі є те, що серед інших пропонує цікавих екскурсій гості цього південноболгарського курорту мають змогу замовити екскурсію на день або кілька в Стамбул, що коштує не більше, ніж інша розважальна мандрівка вглиб Болгарії. Всього за 40–50 дол. туристам пропонують побу-

Порівняльна структура складу і кількості персоналу рекреаційно-готельних комплексів курорту Несебр різних категорій [11]

Пацівники готелю	Категорія готелю			
	*****	****	***	**
Менеджер готелю	3	3	1	1
Заступник менеджера	6	1	1	1
Відділ маркетингу і продажу	1	1	1	-
Старший адміністратор	1	1	-	-
Адміністратори	10	7	8	3
Секретар	2	2	2	2
Водій	7	4	1	1
Охорона	8	4	10	-
Працівник обміну валют	3	3	2	2
Менеджер ресторану	4	3	1	1
Заступник менеджера ресторану	2	-	-	-
Головний кухар	1	2	1	1
Кухар	5	15	10	-
Бармен	10	12	8	6
Масажист	3	1	1	1
Лікар	2	1	1	-
Покоївки	45	34	26	11
Робітники	16	10	13	10
Оператори комп'ютерної служби	5	3	1	-

вати у величній столиці колишньої Візантійської імперії, скуштувати екзотичні страви східної кухні в турецькому ресторані, пройтися гамірним стамбульським базаром тощо. Всі екскурсії з Несебру максимально продумані для задоволення розмаїтих вимог відпочивальників: наявність екскурсиводів зі знанням кількох мов, комфортабельні лайнери, розважальні програми та ін. Також чудовою є ідея розміщення в селах ресторанів, де одночасно туристи можуть вивчати етнічні особливості болгарського села та бути учасниками святкового дійства, організованого спеціально для них.

Не менш важливим позитивним чинником для подальшого розвитку всього курортного комплексу м. Несебр є його органічне поєднання з найближчим курортом чорноморського узбережжя Болгарії – Сонячним берегом, відстань до якого становить близько 3 км. Завдяки реалізації концепції їхньої взаємодоповненості економічні вигоди від такого сусідства отримують обидва курорти. Наприклад, відпочивальники на Сонячному березі мають змогу всього за кілька хвилин автобусної мандрівки відвідати м. Несебр, і навпаки. Реальна ситуація склалася так, що готельний комплекс Сонячного берега в п'ять разів більший від готельного комплексу Несебра, і проживання там дещо дешевше, тому потоки туристів пропорційно більші із Сонячного берега. Це сприяє збе-

реженню компактної забудови міста Несебр, активізує розвиток у цьому місті центрів культурного відпочинку, сприяє захисту архітектурно-територіальної цілісності Старого міста.

Отже, причорноморський курорт Несебр, незважаючи на понад двохтисячолітню історію та численні періоди розквіту й занепаду, сьогодні стабільно утримує планку лідерства на ринку рекреаційних послуг Болгарії. Щорічно його відвідують понад 4,5 млн. туристів, а впродовж літнього сезону відпочивають близько 1,4–1,7 млн рекреантів. Такі високі показники курортна столиця Південної Болгарії має завдяки низці ефективних заходів рекреаційного менеджменту, спрямованих на модернізацію готельного комплексу міста й запровадження концепції органічного поєднання європейського рівня сервісу зі старими національними традиціями обслуговування гостей.

1. *Байлик С. И.* Гостиничное хозяйство. Проблемы, перспективы, сертификация. – К.: ВИРА-Р, 2001. – 208 с.
2. *Василина С.И.* Создание индустрии гостеприимства в курортном городе // Комунальное хозяйство городов. – 2000. – Вып. 24. – С. 82–89.
3. *Данильчук В.Ф., Алейникова Г.М., Бовсуновская А.Я., Голубничая С.Н.* Методология оценки рекреационных территорий. – Донецк: ДИТБ, 2003. – 197 с.
4. *Дмитриевский Ю.Д.* Туристские районы мира: Учеб. пособие. – Смоленск: СГУ, 2000. – 222 с.
5. *Кузнецова Н.М.* Основы экономики готельного та ресторанного господарства: Навч. посіб. – К. : Ін-т туризму ФП України, 1997. – 176 с.
6. Мандруйте Європою. Туристичний путівник. – Львів: Олір, 1999. – 112 с.
7. *Николаенко Д.В.* Рекреационная география: Учеб. пособие. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
8. *Рутинський М.Й.* Сталій розвиток: від вербальної концепції до концептуальної моделі // Укр. геогр. журн. – 2000. – № 1. – С. 35–38.
9. *Рутинський М.Й.* Рекреалогія з основами курортології. Ч. I. Теоретичні засади / За ред. М. Мальської. – Львів: Фенікс, 2004. – 68 с.
10. *Geografia turystyczna swiata. Cz.2 / Pod red. Jadwigi Warszycskiej.* – Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN, 2000. – 439 s.
11. <http://www.travel-bulgaria.com> / сайт Державного комітету туризму Болгарії.

ANALYSIS OF PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF HOTEL COMPLEX OF THE BULGARIAN RESORT

O. Bordun, M. Rutynskij

*Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenko Str., 4, UA – 79 000 Lviv, Ukraine*

The historical, recreative-geographical and economic factors of forming and development of recreative-hotel complex of Bulgarian resort of Nessebar are considered. Priorities are certain and described the level of recreation service of this resort.

Key words: recreative-hotel complex, resort, recreation service.

Стаття надійшла до редколегії 04.10.2005

Прийнята до друку 14.10.2005